

ROMANTİK POETİKANIN ROMANTİK REDDİYESİ VE EDEBİ ARAYIŞLAR BAĞLAMINDA SABAHATTİN ALİ'NİN "KURTARILAMAYAN ŞAHESER" ÖYKÜSÜ

The Story of Sabahattin Ali, "Kurtarılamayan Şaheser" in the Context of Romantic Rejection of Romantic Poetics and Literary Quests

Dr. Gülsün NAKİBOĞLU

İstanbul Teknik Üniversitesi, Türk Dili Bölümü, İstanbul, Türkiye. gulsunnakip@yahoo.com

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş/Received:
30.07.2022

Kabul/Accepted:
14.09.2022

Sayfa/ Page:
81-93

Öz

Sabahattin Ali'nin öykü, roman, şiir ve tiyatro türünde eserleri vardır. Sabahattin Ali'nin 1930'a kadar yazdığı ilk öykülerinde Romantizm tesiri görülür. İlk öykü kitabı *Değirmen*'de yer alan, 1929'da yazılan "Kurtarılamayan Şaheser" adlı öyküsü de bu türdendir. Öyküde genç bir şairin bir şaheser yazmak üzere çıktığı yolculuklardaki edebî arayışları anlatılmaktadır. Öykü, bir sanatçının sanat hayatında geçtiği aşamaları göstermesiyle Küntslerromanlara benzemektedir. Romantizmin tüm unsurlarının bilinçli bir şekilde yerleştirildiği öykü bir taraftan da güçlü ironisiyle romantik poetikaya ve romantik tıne yönelik bir reddiye özelliği arz etmektedir. Bu reddiye Romantizmin araçlarını kullandığı için romantik bir reddiye olarak okunmaya müsaittir. Makalede Sabahattin Ali'nin öyküsündeki Romantizm unsurlarının belirlenmesi, Romantizmin sınırları içinde romantik poetikaya nasıl bir reddiye sunulduğunun tespit edilerek ortaya konulması ve öyküdeki edebî arayışların incelenmesi amaçlanmaktadır. Makalede Sabahattin Ali'nin hayatı ve eserleri ile Romantizm ve romantik poetikanın özellikleri tanıtılmakta; öyküdeki edebî arayışlar ve örtük şekilde anlatıcı vasıtasıyla öyküye yerleştirilen romantik reddiye ayrıntılı olarak ele alınarak incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sabahattin Ali, öykü, poetika, Romantizm, Küntslerroman.

Abstract

Sabahattin Ali has works in the genres of stories, novels, poetry and theatre. The influence of Romanticism is seen in Sabahattin Ali's first stories written until 1930. His story "Kurtarılamayan Şaheser", in first story book *Değirmen*, written in 1929 is one of them. In the story, the literary pursuits of a young poet on his journeys to write a masterpiece are told. The story is similar to Küntslernovels which shows the stages of an artist's art life. The story, in which all the elements of Romanticism are consciously placed, presents a rejection of romantic poetics and romantic spirit with its strong irony. Because of using the tools of Romanticism, it can be read as a romantic refusal. In the article, it is aimed to determine the elements of Romanticism in Sabahattin Ali's story, to determine what kind of rejection is presented to romantic poetics within the boundaries of Romanticism, and to examine the literary searches in the story. In the article, the life and works of Sabahattin Ali and the characteristics of Romanticism and romantic poetics are introduced; the literary pursuits in the story and the romantic rejection implicitly placed in the story through the narrator are examined in detail.

Keywords: Sabahattin Ali, story, poetics, Romanticism, Küntslernovel.

Atıf/Citation: Nakıboğlu, G. (2022). Romantik poetikanın romantik reddiyesi ve edebî arayışlar bağlamında Sabahattin Ali'nin "Kurtarılamayan Şaheser" öyküsü. *MECMUA-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* ISSN: 2587-1811 7(14), 81-93.

Giriş

Sabahattin Ali (1907-1948) öykü, roman, şiir, piyes türünde edebî eserler veren, yaşamı boyunca süreli yayınlarda çeşitli konularda yazılar kaleme alan, Yeni Türk Edebiyatı'nın tanınmış, vefatı ardından da eserleri sevilerek okunmaya devam eden çok yönlü isimlerindedir. Farklı türlerde edebî eserler kaleme alan edebiyatçıların yazgısı bu edebî türlerden birinin öne çıkarak o edebiyatçıyla özdeşleşmesidir. Ahmet Hamdi Tanpınar, Oğuz Atay, Sait Faik gibi isimlerin kaderini Sabahattin Ali de paylaşır. Edebiyat çevrelerinde tanınması öyküleriyle (Korkmaz, 1997, s. 79; Bezirci, 2007, s. 79) olsa da yazar, *Kuyucaklı Yusuf* ve *Kürk Mantolu Madonna* romanlarıyla Türk romancılığına farklı bir yaklaşım, içten bir anlatım getirmesi ve romanı romanstan ayıran hattı doğru tefrikiyle Türk okurunu eserlerine bağlamayı bilir (Sönmez, 2014, s. 196). Romanları zamanla Sabahattin Ali'nin öykülerini geri plana iter. *Kürk Mantolu Madonna*'nın bir "kült" eser hâline gelerek klasikleşmesi (Ergülen, 2019, s. 88) yazarın öykülerinin gölgede kalmasına neden olur. Okurun teveccühü, inceleme ve eleştirileri yönlendiren faktörlerden biri olur. Bir diğer önemli faktör şüphesiz yazarın bu romanıyla modernist sanat anlayışı dairesine yabancılaşma bağlamında adım atmış olmasıdır (İlhan, 2012, s. 45). Nevi şahsına münhasır bir sanat anlayışını edebî yaşamı boyunca geliştirerek oluşturan Sabahattin Ali, özgün olmanın yollarını aramaktan hiç vazgeçmez. Eserlerinin bu kadar sevilmesinin ardında yatan en önemli unsur öncül bir isim olması kadar, şüphesiz, farklılıklarını üslubuyla imzası hâline getirmeyi bilmiş olmasından kaynaklanır.

Edebiyat hayatına 1925-26'da *Meşale*, *Güneş*, *Irmak*, *Hayat*, *Servet-i Fünun* dergilerinde yayımlanan öyküleri ve şiirleriyle adım atan Sabahattin Ali, 1927'de Muallim Mektebi'ni bitirmesinin ardından bir yıl Yozgat'ta görev yaptıktan sonra 1928'de Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Almanya'ya gönderilir; 1930'da eğitimini yarıda bırakıp ülkesine döner ve Almanca muallimi olarak görevlendirilir (Yalçın, 2010, s. 874-875). Almanya'da bulunduğu esnada Batı Edebiyatı ile yakından tanışma fırsatı bulur. Schiller, Goethe, William Shakespeare, Thomas ve Heinrich Mann, Theodor Storm, Jacob Wassermann (Tatarlı, 2014, s. 155); Maksim Gorki, Oscar Wilde, Guy de Maupassant, Edgar Allan Poe (Bezirci, 2014, s. 443); Turgenyev, Heinrich von Kleist, Knut Hamsun ve E.T.A. Hoffmann (Korkmaz, 1997, s. 31), eserlerini okuduğu edebiyatçıların başında gelir. Romantizm tesiri bu dönemde ve yurda döndükten sonra kaleme aldığı ilk öykü ve şiirlerde öne çıkar. Romantik tavrını yazın yaşamı boyunca sürdüren Sabahattin Ali, "Anadolu Romantiği" olarak nitelendirilir ve zamanla "romantik gerçekçi" bir çizgiye evrilen üslubunu *Kuyucaklı Yusuf* romanında ve tüm öykülerinde sürdürür (Ergülen, 2019, s. 85). Sabahattin Ali'nin başlangıçtaki "gözlemci gerçekçi" tavrının "toplumsal ve eleştirel gerçekçilik"e doğru gelişerek değiştiği görüşü zamanla yaygın bir kanaat hâlini alır ancak yazar "toplumcu gerçekçilik" ya da "eleştirel gerçekçilik"le "romantik ve psikolojik gerçekçilik"i birlikte sürdürmekten hiç vazgeçmez (Korkmaz, 1997, s. 79, 89). Propagandacı bir sanat anlayışını benimsemesi, onun eserlerine bir tür ideolojik körleşmeyle yaklaşılmasını peşi sıra getirir. Oysa yazarın seçtiği propagandacı edebiyat telakkisi, gerçekleri olduğu gibi sergilemekten ibarettir (Günyol, 2014a, s. 195). Yazarın ideolojinin emrindeki sınırlı bir alana sıkıştırılan eserleri dışında kalan yapıtları çoğunlukla bu hattın dışına itilerek yok sayılmaktadır.

Sabahattin Ali'nin *Değirmen* (1935), *Kağrı* (1936), *Ses* (1937), *Yeni Dünya* (1943) ve *Sırça Köşk* (1947) adlarını taşıyan beş öykü kitabı vardır. Korkmaz, Sabahattin Ali'nin öykülerini üç dönemde ele alır. İlk dönemde 1927-1930 arasında yazılan romantik özellikler arz eden öyküler, ikincisinde bireycilikten sıyrılarak gözlemci gerçekçi bir tavırla kaleme aldığı öyküler, üçüncüsünde 1944-1947 arasında yazılan ve son kitabı *Sırça Köşk*'te yer alan eleştirel gerçekçi öyküler yer almaktadır (Korkmaz, 1997, s. 347, 352, 361). İlk öykü kitabı *Değirmen*'de yazarın öykücülüğünün ilk iki dönemine ait öyküler beraberce yer almaktadır. Bu kitapta yer alan "Bir Cinayetin Sebebi" (1927), "Bir Siyah Fanila İçin" (1927), "Viyolonsel" (1928), "Komik-i Şehir" (1928), "Değirmen" (1929),

"Kurtarılamayan Şaheser" (1929), "Birdenbire Sönen Kandilin Hikâyesi" (1929) Sabahattin Ali'nin öykücülüğünün ilk dönemine ait öykülerdir. Bu öykülerden kitabın ilk kısmında yer alan "Değirmen", "Viyolonsel", "Kırlangıçlar", "Birdenbire Sönen Kandilin Hikâyesi" ve "Kurtarılamayan Şaheser" genelde istihkar, istihfaf ve istihzayla anılır. Orhan Şaik (2014), kitabın ilk kısmındaki öyküleri gerçek öyküler saymamakta (s. 412), Nurullah Ataç (2014) bu öyküleri "hissi, cici bey işi yazılar" (s. 417) olarak nitelendirmekte, Vedat Günyol (2014b) "alegorik çeşnide romantik hikâyeleri bir taraf[a]" bırakmak gerektiği (s. 427) tavsiyesinde bulunmakta, Selim İleri (2014) mevzu bahis öyküleri "zaman zaman bir magazin hikâyesinden öteye gidemeyen anlatılar" olarak "bir yana bırak[ma]" önerisi (s. 432) yapmaktadır. Bu tür yaklaşımlara Sabahattin Ali'nin öykü kitabındaki önsözü cevaz verir. Önsözde yazar, gençlik dönemindeki ilk öykülerini "zevksizlik ve tam istidatsızlıkla suçla[r]" ancak sanatının gelişim evrelerini belgelemesi açısından önemli olduğu için bu öyküleri kitaptan çıkarmadığını belirtir (Sabahattin Ali, 2015, s. 4). Yazarın kendisinin de görmezden gelmek istediği bu öykülerden bazılarının başka yazarlardan esinlenilerek yazılmış olmasının ve Romantizm tesiri taşımalarının bu dışlayıcı tutumda payı olması mümkündür.

Edgar Allan Poe'nun "Ligeia" öyküsüyle "Birdenbire Sönen Kandilin Hikâyesi", Maksim Gorki'nin "Makar Çudra"sı ile "Değirmen" arasındaki benzerlikler aşikardır (Korkmaz, 1997, s. 80; Bezirci, 2007, s. 84). Ayrıca Bezirci (2007) "Kurtarılamayan Şaheser" in Kenan Hulusi Koray'ın *Bir Yudum Su* – Bezirci kitaptan *Bir İçim Su* olarak bahseder- kitabındaki öykülerle ve Lord Byron'ın *Çayold Harold [Childe Harold]* şiiriyle bazı benzerlikler taşıdığını iddia eder (s. 85). "Kurtarılamayan Şaheser" öyküsünde âşık olunan kadına hediye edilmek ve onun rızasını kazanmak üzere eşi benzeri bulunmayan bir şiir kitabının yazılış hikâyesi anlatılmaktadır. Bu şiir kitabını yazmak için genç şair diyar diyar dolaşmaktadır. Kenan Hulusi Koray'ın "Rubab-ı Şikeste" (1927), "Bir Yudum Su" (1928), "Bir Kölenin İntikamı" (1928), "Yıldızlara Koşan Süvariler" (1929) başlıklı öykülerinde başkişiler şairdir, sonu hep ayrılıkla biten bu öykülerde genelde araya giren bir engel, sevgilileri birbirinden ayırmaktadır; "Bir Yudum Su" ve "Yıldızlara Koşan Süvariler" öykülerinde ise olaylar çölde geçmektedir (Aliyazıcıoğlu, 2007, s. 43, 64). Lakin bu öykülerde bir eserin yazım aşamalarından ya da bir eserin yazımının bir koşul olarak ileri sürülmesinden bahsedilmemektedir. Sabahattin Ali'nin öyküsünde, öykünün başkişisi olan şairin yolu sadece bir yerde çöle düşmektedir ve âşıkların arasına giren engel, şaheser şiir kitabının yazımı ve kendisidir. Bu kitabın yazım aşamaları maşuka ulaşmak için geçilen aşamaları temsil etmektedir. Sabahattin Ali'nin öyküsüyle Kenan Hulusi Koray'ın öyküleri arasında başka bir benzerlik bulunmamaktadır. Lord Byron'a şöhretini kazandıran ve dört kantodan oluşan *Genç Harold'ın Yolculuğu (Childe Harold Pilgrimage)* şiir şeklinde yazılmış bir seyahatnamedir, Romantik Lord Byron'la özdeşleştirilen şiirin öznesi Harold, can sıkıntısını gidermek için uzak ülkelere seyahat etmektedir ancak gördüklerini anlatmaktan ziyade kendi dertlerini, fikirlerini dile getirmektedir (Urgan, 2010, s. 692). Dolayısıyla yolculuk temi üzerinden Sabahattin Ali'nin öyküsüyle Lord Byron'ın şiiri arasında kurulan ilişki sığ bir benzerliği imlemektedir. Bu iki eser arasında ilişki kurulmasının sebebinin Sabahattin Ali'nin öyküsünde Lord Byron'dan bahsetmesi olduğu anlaşılmaktadır.

Sabahattin Ali'nin kimi öykülerinde yazılmakta olan, henüz tamamlanamamış kitaplardan veya tamamlansa da bir türlü okuruyla buluşamayan kitaplardan bahsedilir. "Birdenbire Sönen Kandilin Hikâyesi"nde öykünün başkişisinin hayatı pahasına tamamladığı bir kitap konu edilir, bu kitap okurla buluşması için yazılmaz ve senelerce bir kulede kapalı kalır. "Kurtarılamayan Şaheser"de şair senelerce uğraşıp muhteşem olduğuna inandığı eserini yazıp sevgilisine sunduğunda sevgilisi kitabı şömineye atar ve kitap yine okurla buluşmaz. İlk olarak 1940'ta yayımlanan "Bir Mesleğin Başlangıcı" öyküsünde de anlatıcının genç arkadaşı Anadolu'da "halkiyat (folklor) tetkikleri yapmak, hikaye ve şiir toplamak için seyahate çıkmış[tır]", akademik bir kitap hazırlamaktadır (Sabahattin Ali, 2020a, s. 35) ancak kitabın tamamlanması vaka zamanı dâhilinde mümkün olmaz. Kitapların yazım

aşamalarının anlatılmasıyla üstkurmaca anlatı olma özelliği kazanan bu öykülerden sadece "Kurtarılamayan Şaheser"de poetik bir tutum sergilendiği görülmektedir. Öykü bu açıdan bir istisnadır.

Gerek ilk denemeler gerekse istisnalar bir yazarın yazın hayatındaki yol haritasını, sanatının sıçrama ve genişleme kabiliyetini ortaya koyması açısından oldukça önemlidir. Bu tür sıra dışı örneklerin sanatçının edebiyat yaşamının rotasını belirlemede olduğu kadar eserlerin verildiği dönemlerin genel hususiyetlerinin ve edebiyatın geçmişten geleceğe taşınma pratiklerinin de belirteçleri olduğu göz önünde bulundurularak değerlendirilmeleri ve titizlikle incelenmeleri lazım gelir. İstisnaların edebiyatı ivmelendirerek kurucu işlevler üstlenirken bünyelerinde taşıdıkları yapıcı ve yıkıcı unsurların işaret ettikleri değişim, gelişim ve dönüşümün atlanmadan belirlenmesi yoluna gidilmelidir. Bu makalenin temel amacı Sabahattin Ali'nin ilk dönem öykülerinden olan ve romantik özellikler taşıdığı için görmezden gelinip yok sayılan "Kurtarılamayan Şaheser" öyküsünü romantik poetikanın romantik bir reddiyesi olarak ve yazarın edebiyat arayışları bağlamında ele almaktır. Bu doğrultuda öncelikle Romantizm ve romantik poetika hakkında bilgi verilmekte, öykünün kısaca tanıtılması ardından yazarın öyküsünde farklı sanat anlayışlarını merhaleler şeklinde nasıl ele aldığı ve akabinde romantik poetikaya nasıl bir reddiye sunduğu delilleriyle ortaya konulmaktadır.

1. ROMANTİZM VE ROMANTİK POETİKA

On sekizinci yüzyılın kapanıp on dokuzuncu yüzyılın açılışı Batı dünyasında Romantizm tesirinde olur. Romantizmin estetik olduğu kadar, felsefi bir yönü de vardır. Alman idealist felsefesinin bir devamı olarak ortaya çıkan gruba "Jena romantikleri" adı da verilmektedir; aralarında Schlegel, Novalis, Schelling, Hölderlin gibi isimler bulunur; erken dönem romantikleri 1798-1804 yılları arasında *Das Athenaeum* dergisi etrafında toplanırlar (Dellaloğlu, 2010, s. 13-14). Romantizmin öne çıkan özelliklerinin başında "deha kuramı" gelir. Klasisizmin baskısından kurtulan sanatçının özgürce üretmek için ihtiyacı olan yalnızca dehasıdır; sanatçı böylece kendi doğasına yönelir, kentten kaçıp doğaya sığınırken akıldan kaçarak doğasındaki duygulara da döner ve doğaya en yakın olan insanları yani halkı istikamet olarak belirler (Szerb, 2008, s. 383). Romantik sanatçının duygulara meyli santimental bir edebiyatın doğuşunu hazırlar. Hüznün ve melankolinin başat unsurlar olarak öne çıktığı eserlerde görülen bu değişmez tablo "mal du siècle" (asrın hastalığı) olarak nitelendirilir (Kefeli, 2009, s. 37). Romantizm akımına bağlı eserlerde sergilenen bu genel tablo, akımın bağlı olduğu düşünce sistemiyle yakından ilişkilidir.

Dellaloğlu'na (2010) göre "romantik tin" olarak nitelendirilen yeni yaklaşım geleneksel normlarla çatışan bir yapıyı temel alır. Sanat, din mesabesine yükseltilerek onun yerine geçirilir; sanat, sanatçının üzerinde bir konuma yükseltilerek kutsanır. Romantikler edebî türler arasındaki sınırları kaldırarak öncül bir sanat anlayışı ortaya koyarlar. Dellaloğlu'na göre "romantik poetika", katı ve sabit kurallar yerine devingen bir yapı öngörürken türler arası sınırların devre dışı bırakılmasıyla genel bir kapsayıcılığa da sahip olur. Özgün olmanın peşindedir, hayal gücüne yaslanır ve asi doğasıyla estetik modernizmin öncülü olma özelliği arz eder (s. 14-19, 80-82).

Romantizm sadece bir sanat akımı olmanın ötesine geçerek bir yaşam felsefesi olarak ortaya çıktığı dönemden itibaren önem kazanır. Farklı şekillerde, farklı akımlar dâhilinde izleri yirminci yüzyıl boyunca görülür. Yenileşme Dönemi Türk Edebiyatı sanatçılarının ilk meylettığı akım olmasıyla da edebiyatımız açısından ayrıca mühimdir. Yeni Türk Edebiyatı, Romantizmin tesirlerini uzun bir süre bünyesinde taşımaya devam eder.

2. ROMANTİK POETİKANIN ROMANTİK REDDİYESİ VE EDEBÎ ARAYIŞLAR BAĞLAMINDA SABAHATTİN ALİ'NİN "KURTARILAMAYAN ŞAHESER" ÖYKÜSÜ

Öykünün başında olay öykülerindeki gibi genel ve tanıtıcı bir paragraf bulunmaz. Anlatıcı, heterodiegetik kapalı bir anlatıcıdır. Genç bir şairin siyah kaplı bir kitabı sevinçle havaya kaldırıp söyledikleri doğrudan gösterme yöntemiyle verilir. En güzel eseri kendisinin yazdığı ve bu eserin reddedilemeyeceği iddiasındadır. Şair, dehasının yarattığına inandığı mucizeyle Romantizmin temel koşulunu sağlayarak yeşillikler içinde rüzgâra kendini kaptırır, eserinin uçuşan müsveddeleri arasında mesut bir şekilde doğayla bütünleşir. Bir şair olarak zirveye çıktığına inanmaktadır. Sevgilisinin kendisinden istediği eseri sonunda yazabilmiştir. Öyle ki Homeros'un ya da diğer şairlerin, kendisi yanında artık esamesinin dahi okunmayacağından emindir. Olay zamanı belirsizdir. Sadece doğadaki yürüyüşten sonra evine geldiğinde iki tarafta mermer sütunlar bulunduğu bahsetmesi öykü kişinin kimliği hakkında bir ipucu sunar. Romantik dekor, okurun bilincine küçük simgeler vasıtasıyla fasılalarla yerleştirilir. Bu girişten sonra geriye dönüş tekniğiyle sekiz sene öncesine gidilir ve olayların nasıl başladığı anlatılır.

Genç şair o zamanlar, tüm kadınların iç geçirecek şiirlerini okuduğu yakışıklı bir delikanlıdır. Bu kısımdaki dış görünüme dair abartılı tasvirler bir dandy imajının çizildiğini haber vermektedir. Romantik şair imajıyla örtüşen ancak geçmiş çok eskilere dayanan "dandy imajı" dış görünüşüne son derece özen gösteren, erkek bir tavus kuşu görkemiyle salınan, süslü, herkesin kendisine hizmet etmesine alışık, zengin, soylu sınıftan gelen, zarafeti kendisine meslek edinmiş, tanılaştırdığı ben'ine tapan, sanata düşkün, incelmış zevkleri olan bireylerin dış görünüşleriyle bütünleşen narsisist psikolojilerini betimlemek üzere kullanılmaktadır (Kolcu, 2012, s. 19-43). Romantiklerde hastalıklı derecede hassas şair kimliği, dandy imajıyla bütünleşmektedir.

Öyküde tüm genç kızların kendisine âşık olduğu belirtilen delikanlı, sonunda onu beğenmeyene meyletmıştır. İstenmemeye dayanamayan genç şair, ne yapıp edip peşinde koştuğu kadının da hayranlığını kazanmalıdır. Öykü kişisi, âşık olmamış sadece psikolojik açıdan gölge ben'yle girdiği yarışta kazanmak için varını yoğunu ortaya koymaya hazır hâle gelmiştir. Genç kızın kendisini küçümseyen bakışları, daima gösterişli görüntüsü ardına gizlediği aşağılık kompleksini gün yüzüne çıkarmıştır. Bu kızın onun dikkatini çekmesinin ve delikanlının onu "fevkalade" bulmasının sebebi, bu genç hanımın kendisine karşı olan ilgisizliğidir. Şair, dizelerinin sevdiği kadının kalbine ulaşamamasının sebebini sorgulamaya başlar. Genç kız böylelikle onun gözünde ideal okur ve eleştirmene dönüşür. Onun sevgisini kazanmanın yolunun şiirlerini değiştirmesinden geçtiğine kani olur. Sevdiği kadın ona bir ideal bağışlar: Şairden kendisine hiç bilmediği güzelliklerden ve hakikatlerden bahsetmesini ister. "Mimesis estetiğine göre sanat gerçekliğin temsiliyken, romantik estetiğe göre gerçeklikte yer bulamamış olanın temsilidir" (Dellaloğlu, 2010, s. 81). Genç kızın istediği de gerçeğin farklı bir anlatımıdır. Genç şaire bunları anlatacak gücü kendinde bulup bulamadığını sorarak onu kışkırtır. Onun yazdıkları da güzeldir ancak "Fuzuli daha derin, Goethe daha azametli[dir]", Shakespeare "ihtiras ve çılgınlıkta", Dante "istihza ve ıstırapta" ondan çok ötededir (Sabahattin Ali, 2020b, s. 88). İdeal okur ondan derin, azametli, ihtiraslı, çılgın, ıstıraplı fakat bir yandan da alaycı bir şiir bekler. Romantik dehayı ortaya çıkartmasını ister. Onun beklediği, duyguların sınırsızca ve taşarcasına çağıldadığı, içinde kaybolacak kadar derin bir eserdir. Romantizmin böylece duyguları sınırsızca yaşayan şairini davet eder.

Genç kız adeta romantik şairin ilham perisidir. Genç şairin onun talepleri karşısında genç kıza olan hayranlığı artar. Onun diğer kadınlardan farklı olduğunu kavrar. Bu kız, farklı bakıp farklı görmekte, farklı hissetmekte, farklı düşünmektedir. İlham perilerinin Batı Edebiyatı'ndaki geçmişi Yunan mitolojisine kadar dayanır. Esin veren tanrıçalar olarak Yunan mitolojisinde kendilerinden Musalar şeklinde bahsedilir; Musalar sanatçılara ilham verirler, şiirin ve bilimin özünü fısıldarlar (Korkmaz M.

, 2011, s. 227). Aydınlanma ile aklın her alana hâkim kılınma ideali doğrultusunda ilham perileri, geri çekilirken aklın hakimiyetine karşı çıkan Romantizmle birlikte tekrar sahneye çıkarlar. Victor Hugo, ilham perilerinin bu dönemde karakterlerinin değiştiğine *Cromwell* adlı oyununun önsözünde özellikle dikkat çeker. Romantizm çağında artık "aynı anda ve el ele melankoli ve düşüncenin perileriyle, analiz ve tartışmanın şeytanları doğ[muş]"tur, "çağdaş esin perisi de şeyleri daha yüksek ve daha geniş bir bakış açısıyla görecekti[r]" (Hugo, 2018, s. 22). Öyküdeki ilham perisi de bu tanıma yakışır evsafa çizilmektedir. Ayrıca esin perilerine yazdıkları kitabı hediye etmek eski bir gelenektir. Herodot dokuz ciltlik tarihine, Yunan mitolojisindeki dokuz ilham perisinin adlarını verir. Öyküde ilham perisinin fısıldadıkları üzerine genç şair, kalbindeki aşk ateşini harlayıp onun şerarelerini genç kızın kalbine sıçratabileceği kadar büyütüp bir volkana dönüşeceği iddiasıyla yola koyulur. Abartılı duygular, uzun parçalar hâlinde öyküde aktarılır.

Genç şair, mükemmel şiiri yazmak için bir arayışa girer ve gurbete çıkar. Bu masalların ve halk hikâyelerinin değişmez motiflerinden biridir. Kahraman evinden ayrılır ve "büyülü bir nesneyi ya da yardımcıyı edinmesini sağlayan bir sınama, sorgulama, saldırı vb. ile karşılaşır" ve kahraman sonunda büyülü nesneyi elde eder (Propp & Meletinski, 2011, s. 40-45). Buradaki büyülü nesne ilhamdır. Arayışın sebebi mükemmel şiiri yazdıracak ilhamı bulmaktır, nihai hedefse 'şairi azam' olarak bir nevi tahta çıkmaktır. Görünürdeki gaye ise aşka ulaşmaktır.

Sınamanın ilk aşamasında şair önce şehrin çevresindeki ormanları mesken tutar. Doğayla bütünleşmeye çalışır. Onun çiçeklerle öpüşmesine mâni olup dikkatini dağıtanlar yaban kedileri ve karacalardır. Bunlar romantik doğa dekorunun vazgeçilmez parçalarıdır. Bir ay ormanda dolaştıktan sonra bir ay da nehirlerde kayıkla dolaşır. Balıkçıların türkülerine kulak verir. Türkülerde kendilerini bataklığa çeken su perilerinden balıkçılar dert yanmaktadır. Sonra genç şair bir ay da şehirde geceleri dolaşır. Âşıkları seyreder. Bu üç etaptan oluşan üç aylık sınama aşamasını geçtiğinde şiirlerini gümüş kaplı bir deftere gümüş bir kalemle yazıp sevgilisine yollar. Romantizm, simyaya dair çeşitli mistik imgeleri ödünçleyerek kullanılmaktadır. Simyada gümüş ayı, altın ise güneşi temsil etmektedir (Silberer, 1971, s. 164). Öyküde şairin şehri gece ay ışığında dolaşması, simgesel bir eylem olarak okunmaya müsaittir. Nitekim bir sonraki sınama aşamasından sonra genç şair sevgilisine altın kaplı bir defter gönderecektir ve yolculuğunun bu aşamasında daha ziyade güneşin hâkim olduğu zaman diliminde dolaşacaktır.

Genç kız, şairin gönderdiği şiirleri okuduğunda bunların alelade kadınları etkileyeceğinden şüphesi olmadığını söyler. Şairin gördüklerini olduğu gibi anlatmasından yani onun gerçekçiliğinden hoşlanmadığını belirtir:

"Gerçi gördüğün ve yazdığın şeyler fevkaladedir. Lakin ben de seninle beraber olsaydım onları aynı şekilde göreceğim değil miyim? Hangi şey bana bilmediklerimden bahsetti? Belki şiirlerin bizzat hayat kadar tesirli ve tatlı yazılmıştı, saf ve iyilikle doluydular; fakat söyle Horatius senden kat kat tesirli ve tatlı değil miydi? Vergilius, ilahi Vergilius kadar temiz ve hayır isteyen olmak elinden geliyor mu?" (Sabahattin Ali, 2020b, s. 90).

Roma İmparatorluğu'nun iki büyük şairine gönderme yaparak onların tarzlarını öven ilham perisi, gizemin peşindedir. Romantizmin aşırı duygusal psikolojik tasvirleri, mektup kendisine ulaşan genç şair için de kullanılırken şairin başını gömdüğü "mor kadife yastıklar"dan (Sabahattin Ali, 2020b, s. 90) da bahsedilir. Aristokrasinin sembolü mor da böylece romantik dekora sessiz sedasız yerleştirilir. Hıçkırıklar içinde kapanılan bolca yastık, romantik eserlerin dekoruyla uyum içindedir.

Genç şair, mükemmel şiiri arama yolculuğunda ikinci aşamaya geçer. Bu aşama altı ay sürer. Şair bu kez kendisine bir usta aramaya başlar. Memleketin meşhur filozoflarını, namılı şairlerini ziyaret eder. Bu şehirlerden birindeki "uzun siyah sakallı, tepeleri çıplak filozoflar, eskimiş küppelerinin geniş kollarını sallayarak ona, Aristoteles'ten, Epikür'den veya İbni Rüş'ten bahse[derler]" (Sabahattin Ali,

2020b, s. 90). Şair, böylece dünyaya yeniden ve farklı bir şekilde bakmayı öğrendiğine inanır. Bu filozoflar ona dünyanın faniliğinden edebi hayatın güzelliğinden ve gerçekliğinden, ruhun ölümsüzlüğünden bahsederler. Çileci bir hayat tavsiyesinde bulunurlar. Aristoteles'in yanına onun devamı niteliğinde İbn Rüşd yerleştirilmektedir, Epikür'ün bu ikiliye eklenmesi ise enteresandır. Hazza yönelmeyi tavsiye eden bir anlayışın yanında örtük de olsa Stoacı (çileci) bir yaklaşım zikredilmektedir. Bunun farklı felsefi ekollerin temsilcilerinin toplandığı bir filozoflar meclisi olduğu anlaşılmaktadır. Ancak genç şair tam aradığını bulduğunu zannederken meclistekiler, "belediye reisinin verdiği mükellef ziyafete geç kalmamak için bu asil konuşmayı keser[ler]" (Sabahattin Ali, 2020b, s. 91). Anlatıcının ironik tavrı bariz şekilde bu noktada belirlemektedir. Bu noktaya kadar öyküye müdahil olmayan anlatıcı, ironi mesafesini açarak geri çekilir. Okur, bu noktada eleştirel ve alaycı bir tutumun söz konusu olduğunu kavrama imkânı yakalar. Devreye giren usçu bir bilinçtir. Nitekim genç şair filozofların yanından ayrılıp ünlü biyoloji âlimlerinin yanına gelir. Bu bilgiler, genç şaire yirmi ciltlik bilimsel çalışmalarını hediye ederler. Ancak genç şair bu aşamada da kalmayarak mütevazı bir evde masa başında toplanmış kâğıt oynayan şairlerin yanına gelir.

Şairlerin tasvirleri romantik şair imajını hatırlatır: "beyaz ve nazik elli, ince yüzlü, parlak ve uzun saçlı, sihirli sözlü şairler"e alaycı bir yaklaşım vardır (Sabahattin Ali, 2020b, s. 91). Şairlerin kâğıt oynamaları, bu oyunun muhayyileyi geliştirmesine bağlanırken ironi yine göz kırpar. Masada sanat ve estetikten konuşulmaktadır ancak tıpkı filozoflar yemekten bahsedilince nasıl konuşmalarına ara verdilerse şairler de masadaki para söz konusu olunca şiiri, sanatı unutuverirler. Para bitince şiire dönerler. Her biri şiirlerini okur. Genç şairi mest ederek başka âlemlere sürüklerler. Okunan şiirler arasında Firdevsî'yi imrendirecek "ilahi cenk kasideleri" (Sabahattin Ali, 2020b, s. 92) bile vardır. Şair, altı ay boyunca bu namlı şairlerle yolculuk eder. İhtiyar saz şairlerini dinler. Onların anlattıkları kahramanlık destanlarındaki, masallardaki ve halk hikâyelerindeki kahramanların gerçekten uzaklığına öyküde dem vurulur. Delikanlı, ellerinde kemeçe, hırçın denizlerin dalgalarını, aşklarını, korsanları anlatan balıkçıları da dinler. Tüm bu geleneksel şiirlerdeki özü kavrayamamaktadır: "[O] bu basit çalgıların belki cırlıtdan fark edilemeyecek olan nağmelerinde herhâlde derin bir şeyler bulunması lazım geldiğini hissediyordu[r]" (Sabahattin Ali, 2020b, s. 93) amma velakin asıl aradığını burada da bulamaz. Ne yapıp etse antik Yunan, Roma, felsefe, akılcılık ona aradığı istikameti göstermeye kâfi gelmez.

Felsefecilerden, bilim insanlarından, şairlerden, halk ozanlarından ümidini kesip halkın arasına karışarak ülkenin tüm şehirlerini dolaşır. Ağlayanları ve gülenleri seyreder. Romantizmin halka dönüş kuralı da böylece gerçekleştirilir. Acılar içinde kıvranan insan manzaraları resmedilir. Bir taraftan da dünyada gördüğü gerçeğe isyan eder: "Aptalların tahakkümüne, günahsızların cezalanmasına, faziletin susmasına ve ihtirasların gürültüsüne, hikmet ehlinin tahrik edildiğine ve nadanların alkışlandığına şahit [olur]" (Sabahattin Ali, 2020b, s. 93). Romantiğin en önemli özelliklerinden biri tahammül edilemeyen acı gerçeklere karşı isyan etmesidir (Dellaloğlu, 2010, s. 81). Şairdeki Romantizmin eksik asi kimliği de böylece tamamlanır. İkinci sınama aşamasının üç etabını da geçen şair bu kez altın bir deftere altın bir kalemlle şiirlerini yazarak sevgilisine gönderir.

Sevgili yine şiirlerden tatmin olmaz. Bu şiirlerin bir padişaha sunulsa el üstünde tutulabileceğini ancak şairin yazdığı şiirlerin felsefeyle yüklü olanlarının Eflatun'la, savaş destanlarının Troya ve İran destanlarıyla ya da Homeros ve Firdevsî'nin yazdıklarıyla boy ölçüşemeyeceğini söyler. Gezdiği yerleri anlatma noktasındaysa Lord Byron'la rekabet edememektedir. Bu beklenmedik cevabı alan genç şair yine ipek yastıklara kapanıp saatlerce ağlar. Hava karardıkça alnında beyaz bir ışığın parlamaya başladığını fark eder. Bedeni bir Buda heykeli gibi gittikçe büyümeye başlar. Buda simgesi ve alndaki ışık motifi yeni bir yolculuğa hazırlanan gencin istikametine işaret eder. Bu Romantizmin mistik arayışlarının bir tezahürüdür. Delikanlı, bu sefer gecenin siyah boşluğuna teslim olur.

Karanlıkta kendinden çıkıp evrene uzanan beyaz yolu keşfeder. Asıl hakikatin, ölümsüz güzelliğin bu yolda olduğunu anlar.

Genç şair üçüncü sınaama aşamasında insanlardan uzaklaşarak çöllere koşar. Özüne dönmeye karar verir ki bu dönüş de Romantizmin kişinin kendi doğasına dönüş düsturuyula paralellik arz eder. Çölde boşluğu ve hiçliği bulur. Öykünün bu bölümünde anlatılanlar, Romantiklerin dinden uzaklaşarak mistik tecrübeye açılmalarıyla uyumludur. Şair, çöldeki sonsuz genişliğe, her şeyin açık ve net bir şekilde görülmesine hayran olur. Çölün güzelliğini bozan tek gerçeğin kendi bedeni olduğunu düşünmeye başlar. Güzel ve hakiki olanı nihayet keşfettiğine inanır. Bedeni acı çektikçe ruhu güçlenir. Burada iki sene kaldıktan sonra, üçüncü sınaama aşamasının ikinci etabında denize yönelir. Deniz de tıpkı çöl gibi büyük, azametli ve insanlardan uzaktır. Şair, yolculuklarından tevazuu, kibarlığı ve rikkati öğrenir. Üçüncü etaptaysa dünyada neresi önüne çıkarsa orayı iki yıl dolaşır. Seyahatinin başında gördükleriyle sonunda gördükleri aynıdır ancak kendisi değişmiş ve bambaşka bir nazarla her şeye bakmayı öğrenmiştir.

Gelişim romanı (bildungsroman), bir kahramanın olgunlaşma sürecinin aşama aşama anlatıldığı Alman Edebiyatı'na has bir türdür, "Küntslerroman" ise gelişim romanının alt bir türü olup sanatçı kimliğinin oluşum aşamalarının anlatıldığı eserleri ifade eder, Goethe'nin *Wilhelm Meister'in Çıracılık Yılları* ve James Joyce'un *Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi* bu türde eserlerdir (Huyugüzel, 2018, s. 86-87). Öykü, genç şairin sanatta yetkinleşme sürecini anlatmasıyla Küntslerroman türüne bağlanmaya uygundur.

Hesapsızca dünyayı dolaşırken daha önce kendisine öğretilenlerin ne kadar hatalı olduğunu sezinler. Fazilet, namus, rütbe gibi kavramların içinin ne kadar boş olduğunu fark eder. Böylece iki yüzünlüğü, küstahlığı, ahmaklığı tanır ve bunlardan nefret eder. İyilik kavramını sorgulamaya başlar. Romantik sorgulama devrededir. Bu muaheze süreci de iki yıl alır. Şair artık muhteşem eseri yazabileceğine inanmaktadır. Ancak beklenmedik bir cümle gelir. Genç şair "içinde Allah'la boy ölçüşen bir kuvvet kımlı[adığını]" fark eder "[ç]ünkü şimdiye kadar yazanların ancak var olduğunu bildirdikleri şeye o bizzat erişmişti[r]" (Sabahattin Ali, 2020b, s. 99). Romantizmde sanatçının tanrılaştırılması ideali de böylece öyküde gerçekleştirilmiş olur. İnzivaya çekilen şair, üç ay uğraşıp şiirini yazar. Büyülü nesneyi (ilhamı) sonunda bulup kitabını kaleme almıştır. Bu sefer kalemi gibi şiirlerini yazdığı defter de kara kaplıdır.

Genç kız bu kez okuduklarından tatmin olmuştur. Genç şairin yazdıklarını peygamberlerin bile kıskanacağını söyleyerek, onun kitabını kutsal bir kitap seviyesine çıkarır. Onun yazdıklarının insanları yaşamaya ya da ölmeye sevk edebilecek kadar güçlü olduğunu söyler. Goethe'nin *Genç Werther'in Acıları* adlı eserine ve romantik yazına göndermede bulunulduğu açıktır. Kendisine böyle bir eser ithaf edildiği için mağrurdur. Kendisini tüm diğer kadınlardan, Leyla'dan ve Juliet'ten bile üstün gören genç kadın artık kavuşmalarının mümkün olduğunu delikanlıya haber verir. Genç şaire gururunu yenerek aşkını ilan edip onun kendisine sarılmasını beklerken genç şairin söylediklerinin hiçbirini işitmediğini fark eder. Genç şair, aklında sadece onun için yazdığı şiirlerin dönüp durduğunu bu sebeple sevgilisini işitemediğini söylediğinde genç kadın bir kıskançlık krizine kapılıp kitabı şömineye atar. Kitabın dişil bir imge olarak telakki edildiği ve kavuşmaya mâni addedildiği anlaşılır.

Şaheserinin şöminede alevler arasında can çekişmekte olduğunu görerek dehşete kapılan şair çılgınlık atmaya başlar. Kadının kitabı şömineden almasına engel olmasıyla bir anda içindeki canavar kükreyerek ortaya çıkar. Boğuşmaya başlayıp birbirlerini hırpalılar. Kadını boğarak öldürür ancak onun ölümü umurunda dahi değildir. Şömineye atılır ama kitap kül olmuştur. Kendisini bir tanrı olarak ilan eden şair, kitabının yok olmasına mâni olamamıştır. Sevgilisinin şair için hiçbir şey ifade etmediğini anlatıcı ironi mesafesini iki kısa çizgi arasında kendine yer bularak ifade eder.

Sonunda bu büyük acıya dayanamayan şair, Shakespeare tiyatrosunda olduğu gibi yerde yatan kadının üstüne cansız bir şekilde yığılır. Romantizm tesirindeki eserlerin acılı ve büyük olaylarla biten sonları tekrarlanmış ve deli dahi imgesi oluşturulmuş görünse de geriye ne aşk kalmıştır ne tanrılık ne de kitap.

Goethe'nin 1774'te yayımlanan *Genç Werther'in Acıları* (1996) romanında yaşadığı aşkı mektuplara dökerek kitabın yazılmasını sağlayan roman kişisi Werther, yaşadıklarının bir roman oluşturduğunun bilincinde değildir. Gonçarov'un 1859'da yayımlanan *Oblomov* (2012) romanının başkışisi ise hayal ettiği eseri yazmak üzere bir türlü eyleme geçemez. Jack London'ın 1909'da yayımlanan *Martin Eden* (2014) romanındaki delikanlı, âşık olduğu kadına kavuşmak için yazmaya başlar ancak sonunda şöhrete kavuştuğunda asıl istediğinin ona kavuşmak olmadığını fark eder. Bu ve benzeri daha birçok eserde geçen aşkı uğruna eser yazma motifi, Sabahattin Ali'nin öyküsünde de kullanılır.

James Joyce'un 1916'da yayımlanan *Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi*'nde (2011) istediği türde bir sanat anlayışına kavuşmak için başkışı Stephen Dedalus'un geçtiği aşamalara işaret edilmekte, Sabahattin Ali'nin öyküsü bu açıdan romana benzemektedir. Belge'ye göre romanın başkışisi Stephen ilk bölümde haksızlıkları alt etmekte, ikinci bölümde bedeninin gerçeğini tanımakta, üçüncü aşamada "inayete kavuşm[akta]", dördüncü aşamadaysa sanatçı olmaya karar vermektedir (2011, s. 281). Küntslerromanlarda sanatçı başkışinin geçtiği aşamaları benzeri şekilde sıralamak mümkündür ancak bu aşamalar bu tür romanın doğası gereğidir ve doğrudan bir etkilenmeye işaret etmez. Sabahattin Ali'nin öyküsünde tek bir romanın ya da öykünün izini sürmektense bir türün etkisini tespit etmek daha yerindedir.

Öykünün sonunda genç şairi Romantizme sevk eden ilham perisi, öyküdeki diğer dişil imge olarak işaret edilen kitabı ortadan kaldırmaktadır. Dişil imgelerin çift kutupluluğunu öyküde eril imgenin ben ve gölgeden oluşan çift kutupluluğu dengelemektedir. Eril ve dişil imgelerin her biri Romantik tine uygun olarak öykünün sonunda, geçilen sınama aşamaları ardından kendilerini tanımlamaktadır. Kadın kendisine böyle bir kitap sunulduğu için kendisini bir ilahe olarak nitelendirirken genç şair de böyle bir şaheseri yazabildiği için kendisini ilahlaştırmaktadır. Sonunda eril ve dişil imgeler birbirlerini yok etmektedir. Romantizmin meşhur eserlerinin aksine ortada büyük bir aşk olmadığı söylenerek ironik tavır pekiştirilirken Romantizmin yücelttiği egoların hazırladığı savaşın hazin neticesi verilerek akım örtük şekilde tenkit edilmektedir. Romantik tin, Romantizmin kendi araçları kullanılarak lağvedilmekte ve romantik poetika boşa düşürülmektedir. Öykü bu boyutuyla romantik poetikaya güçlü bir reddiye mahiyeti arz etmektedir. Romantizmin okur, eleştirmen ve ilham perisi kimliklerinin şahsında birleştirildiği genç kadın, yine Romantizmden öğrendiği duygulanımların, tutkunun ve şehvetin kurbanı olmaktadır. Böylece Romantizmin okuru, eleştirmeni ve ilham perisi tek bir hamlede silinmektedir.

Öyküde yazılan kitabın şömineye atılması hadisesi, gerçek hayatta Flaubert'in başından geçer ve onun realizme yönelmesinin sebebi olarak gösterilir. Flaubert'in ahbabı olan Maxime du Camp ve Louis Bouilhet'e *Ermiş Antonius ve Şeytan* adlı son eserini gösterdiğinde, onlar genç romancıya eserini ateşe atmasını ve unutmamasını söylerken ilham perisini daha az beslemesini salık verirler; *Madam Bovary* de bu yaşanan hadise ardından kaleme alınır (Akpınar, 2018, s. 185). Aynı motifi biraz değiştirerek kullanan Sabahattin Ali, romantik eseri ilham perisinin eliyle şömineye attırmakta hatta ilham perisini de sonunda öldürmektedir. Öykünün Romantizme bir reddiye özelliği taşıdığı Flaubert'in başından geçen bu hadise ile pekişmektedir.

Serveti Fünun Edebiyatı'nın en önemli özelliklerinden biri hayal-hakikat tezaadına yaslanmasıdır. Bu tezaadı simgeleyen renkleri eserinin adında ölümsüzleştiren Halit Ziya Uşaklıgil'in *Mai ve Siyah* romanı, Ahmet Cemil adlı edebiyat âşığı genç bir öğrencinin mavi bir gecede romantik hayallerinin

anlatımıyla başlar ve siyah bir gecede hayal kırıklığının onu nasıl hayatından vazgeçmeye ittiğinin anlatılmasıyla son bulur. Tanpınar'a (2007) göre "Türkiye'de nesli namına konuşan ilk eser" olan romandaki Ahmet Cemil, Tevfik Fikret'in hayatından esinlenilerek kurgulanmıştır (s. 288). Yeni bir edebiyat dili arayışındaki Ahmet Cemil, bir deftere yepyeni şiirler yazarak bunları kitaplaştırmak ve üne kavuşmak ister. Bir taraftan da samimi arkadaşı Hüseyin Nazmi'nin kız kardeşi Lamia'ya âşıktır. Bir gün meşhur olup Lamia'yla evleneceği günlerin hayaliyle yaşar. Ancak hiç ummadığı şekilde hakikatler, onun hayallerini bir bir yutar. Çalıştığı matbaadan kovulması, eniştesinin kız kardeşinin ölümüne sebep olması, Lamia'nın başka birisiyle evleneceğini öğrenmesi onun yaşama sevincini kaybetmesine sebep olur: "Evet, bundan sonra ne yapacağını bilmiyordu, o yalnız bir şey için çalışmakta devam kuvvet bulabiliyordu; şimdi o şey, Lâmia da, elinden gidiyordu. Bundan sonra kimin için çalışacak? Nasıl bir ümide hayatını vakfedecek[ti]?" (Uşaklıgil, 2008, s. 370). Edebiyat artık ona zevk vermez, şiirleri sahte ve gerçeklikten uzak bulur. En çok da kendi eserinden nefret eder. Hayatının en güzel günlerini bu eseri yazmak için harcamıştır ancak artık şiirlerinin kendisi için hiçbir anlamı kalmamıştır. Odasındaki sobanın başına geçip hiç tereddüt etmeden elindeki defteri ikiye ayırıp sonra sayfalarını birer birer kopararak büyük bir zevkle sobaya atmaya başlar ve hayatını elinden alan bu canavarın kıvranarak yanışını garip bir haz içinde seyreder.

Sabahattin Ali'nin öyküsünde eseri şömineye atan eserin atfedildiği sevgilidir. Uşaklıgil'in romanında Ahmet Cemil, gerçekle yüzleşmiş ve hayalden kurtulmaya karar vermiş ve eserini kendisi sobaya atmıştır yani faildir. Hayalden hakikate geçiş, Romantizmden Realizme geçişi simgeler. Sabahattin Ali'nin öyküsünde ise genç şair eylemden etkilenen yani mefuldür, onun eserini sevgilisi şömineye atmıştır. Ayrıca sevgilisinin bu hareketi üzerine şairin onu öldürmeye çalışması da Romantizm tesirindeki aşırı derecede duygusal bir harekettir. Eserde, *Mai ve Siyah*'in aksine Romantizmin sınırları içinde kalınmakta, anlatıcı bu hat dâhilinde Romantik poetikaya romantik bir reddiye sunmaktadır. Halit Ziya Uşaklıgil'in roman kişisi Ahmet Cemil, İstanbul'dan kaçarak çöle: Sabahattin Ali'nin öyküsünde genç şairin hakikatle yüzleşerek geride bıraktığı o engin hiçliğe doğru son bir yolculuğa çıkar. Annesiyle birlikte, bir gemiye binerler. Ahmet Cemil, gemide intihar edeceği esnada onu annesinin sesi yani hakikatin sesi durdurur. Sabahattin Ali'nin öyküsünde genç şairin sevgilisini öldürmesini ve hiddetinden kendi ölümüne sebep olmasını engelleyecek gerçeğe davet eden bir ses bulunmaz. Romantizm sahasında kalması açısından Sabahattin Ali'nin eseri, Uşaklıgil'in romanından ayrılmaktadır.

Sonuç

Sabahattin Ali'nin ilk öyküleri Romantizm etkisinde verilen eserlerdir ve bu tesir dolayısıyla ilk öykülerinin bir kısmı çoğunlukla dışlanmakta, eleştirilmekte ve görmezden gelinmektedir. "Kurtarılamayan Şaheser" başlıklı öykü, yazarın ilk öykü kitabı *Değirmen*'de (1935) yer almaktadır. Öyküdeki genç şair, bir kadına kendini beğendirmeye arzusuyla yönelip ona âşık olur. Bu güzel kadın, kavuşmaları için şairin sanatını geliştirmesini ve kendisine tüm meşhur şairlerin eserleriyle boy ölçüşecek bir eser hediye etmesini şart koşar. Şair, bu ideal doğrultusunda üç farklı eser kaleme alır. Öyküde eserlerin yazım aşamaları ve hangi koşullarda kaleme alındığı hakkında ayrıntılı bilgi verilmektedir. Öykü bu açıdan bir üstkurmaca eser özelliği taşımaktadır. Ayrıca bir sanatçının gelişim serüveninin anlatılmasıyla Küntslerroman özelliği de gösterir. Her bir eseri tamamlamak için delikanlı, üç farklı aşamadan geçer. Türü yolculuklara çıkar ve tüm dünyayı dolaşır. Romantik bir ilham perisine benzer şekilde çizilen genç kadın, her seferinde eserlerin bir eksikliğini bulmaktadır. Genç kadın, öyküde eserlerin hem ideal okuru hem de eleştirmeni konumundadır.

Sabahattin Ali'nin "Kurtarılamayan Şaheser" adlı öyküsü Romantizmin doğaya, insanın özüne, halka yöneliş, dehayı öne çıkarma, romantik tinin tutku ve aşırı duygululuk özelliklerini yansıtmaktadır. Romantik simgelerin de kullanıldığı öyküde kişiler, olay ve yazılan eser Romantizmin tesirindedir.

Ancak Romantizm etkisinde kaleme alınan eserlerden anlatıcı noktasında ayrılmaktadır. Anlatıcı romantik şairi, onun sevgilisiyle ilişkisini ve eserlerini eleştiren farklı bir öykü düzleminde öyküyü anlatmaktadır. Bu ironik, eleştirel düzlem aynı zamanda romantik poetikaya romantik reddiyenin sunulduğu düzlemdir. Öykünün sonunda eserini tamamlayan şair, sevgilisine koşar. Kendisini artık bir tanrı gibi görmektedir. Genç kadın, bu kez eseri beğenir. O da kendisini bir tanrıça gibi görmeye başlamıştır, şairin eserini ise peygamberlerin sözleriyle yarışacak bir eser olarak nitelendirir. Artık kavuşmalarının önünde bir engel kalmamıştır. Kadın, şaire söylediği güzel sözleri onun duymayıp eserinden gözünü alamadığını fark ettiğinde, aralarında kalan son engelin kitap olduğunu düşünür ve onu şairin elinden kapıp şömineye atar. Genç adamın alevlerin arasından kitabı almasına da engel olur. Öfkesinden deliye dönen şair, kadına saldırır. Bir süre boğuşurlar. Sonunda kadın ölür. Ancak sevgilisinin ölmesi, deli dâhinin umurunda bile değildir. Koşarak eserini almak üzere atılır ancak geriye bir avuç dolusu külden başka hiçbir şey kalmamıştır. Bu acıya dayanamayarak kadının cesedi üstüne yıkılıp son nefesini verir.

Sabahattin Ali'nin öyküsünde Romantizmin belli başlı özelliklerinin hemen hepsi sayılmaktadır. Genç şairin geçtiği aşamalar, Romantizmin yönelimlerine göre belirlenmektedir. Öykü romantik poetikanın hem ortaya konulup hem eleştirildiği Türk Edebiyatı'ndaki önemli öykü örneklerinden biridir. Bilinçli bir şekilde öykünün kaleme alındığı rahatlıkla anlaşılmaktadır. Romantizmin hususiyetlerini tetkik etmiş bir kalemden çıktığı aşikâr olan öyküde bir taraftan romantik poetika, Romantizme ilham perisinin sevgiyle yönelen genç bir şairin edebî arayışları vasıtasıyla sunulurken bir taraftan da aynı romantik araçlar üzerinden anlatıcı vasıtasıyla yerilmektedir. Öykü sadece olay zinciri ve başkışı üzerinden okunursa Romantizme bir övgü olarak görülebilir. Anlatıcının oluşturduğu ikinci kutuptaysa romantik poetikaya karşı geliştirilmiş güçlü bir reddiye okuru beklemektedir. Bu reddiye romantik araçları kullandığı için romantik bir reddiye olarak nitelendirilmelidir. Bu iki kutupluluk, öyküdeki semantik gerilimi derinleştirirken öykünün bir üstkurmaca anlatı olarak kıymetini de yükseltmektedir.

Sonuç olarak Sabahattin Ali'nin "Kurtarılamayan Şaheser" öyküsü Romantizmi yüceltmekten ziyade onu kendi içinden yıkmayı hedeflemektedir. Öykünün Sabahattin Ali'nin sanat yaşamında daha sonra takip edeceği yola işaret etmesi ve bunun bilinçli bir tercih olduğunu ortaya koyması açısından kıymeti haizdir. Öykünün eleştirel tavrı ve ironisi maalesef bugüne kadar gözden kaçırılmış ve öykü bir Romantizm güzellemesi olarak okunmuştur. Bu makalede ayrıntılarıyla ortaya konulduğu üzere Romantizme, romantik poetikaya ve romantik tine yönelik güçlü bir romantik reddiye özelliği taşıyan öyküye kıymetinin teslim edilmesinin lazım geldiği açıktır.

Kaynakça

- Akpınar, S. (2018). Realizm. H. Akyıldız, T. Açık, İ. Atalay, İ. Şahin, S. Akpınar ve H. B. Akyıldız (Ed.) içinde, *Batı edebiyatı akımları 1* (s. 171-188). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Aliyazıcıoğlu, H. (2007). *Kenan Hulûsi Koray'ın edebî kişiliği ve hikâyelerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi
- Ataç, N. (2014). Değirmen. F. Ali, A. Özkırımlı ve S. Sönmez (Ed.) içinde, *Sabahattin Ali: anılar, incelemeler, eleştiriler* (s. 415-418). içinde YKY.
- Belge, M. (2011). Sonsöz. J. Joyce içinde, *Sanatçının bir genç adam olarak portresi* (M. Belge, Çev., 4. Baskı), s. 277-295). İletişim Yayınları.
- Bezirci, A. (2007). *Sabahattin Ali: yaşamı, kişiliği, sanatı, hikâyeleri, romanları* (2. Baskı). Evrensel Basım Yayın.
- Bezirci, A. (2014). *Sabahattin Ali'nin hikâyelerinde yapı*. F. Ali, A. Özkırımlı ve S. Sönmez (Ed.)

- Sabahattin Ali: anılar, incelemeler, eleştiriler* (s. 442-448) içinde. YKY.
- Dellaloğlu, B. F. (2010). *Romantik muamma*. Ayrıntı Yayınları.
- Ergülen, H. (2019). *Sait ile Sabahattin: Sait Faik Abasıyanık ile Sabahattin Ali üzerine yazılar*. Kırmızı Kedi Yayınları.
- Günyol, V. (2014a). *Kıyaslama yoluyla Sabahattin Ali'nin sanatı*. F. Ali, A. Özkırımlı ve S. Sönmez (Ed.) *Sabahattin Ali: anılar, incelemeler, eleştiriler* (s. 192-195) içinde. YKY.
- Günyol, V. (2014b). *Sabahattin Ali'nin hikâyeciliği ve romancılığı*. F. Ali, A. Özkırımlı ve S. Sönmez (Ed.) *Sabahattin Ali: anılar, incelemeler, eleştiriler* (s. 425-430) içinde. İstanbul: YKY.
- Goethe, J. W. (1996). *Genç Werther'in acuları*. (N. Ülner, Çev.). Öteki Yayınevi.
- Goçarov, İ. A. (2012). *Oblomov*. (E. Altay, Çev.). İletişim Yayınları.
- Hugo, V. (2018). *Cromwell önsözü'nden*. H. Akyıldız, T. Açık, İ. Atalay, İ. Şahin, S. Akpınar ve H. B. Akyıldız (Ed.) içinde, *Batı edebiyatı akımları 1* (H. B. Akyıldız, Çev., s. 21-23). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Huyugüzel, Ö. F. (2018). *Eleştiri terimleri sözlüğü*. Dergâh Yayınları.
- İleri, S. (2014). *Sabahattin Ali'nin hikâyeleri*. F. Ali, A. Özkırımlı ve S. Sönmez (Ed.) içinde, *Sabahattin Ali: anılar, incelemeler, eleştiriler* (s. 431-441). YKY.
- İlhan, N. (2012, Kış). Yabancılaşma olgusu ve kürk mantolu madonna romanı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20), 41-59. <https://www.sosyalarastirmalar.com/articles/alination-phenomenon-and-the-novel-krk-mantolu-madonna.pdf>
- Joyce, J. (2011). *Sanatçının bir genç adam olarak portresi* (4. Baskı). (M. Belge, Çev.). İletişim Yayınları.
- Kefeli, E. (2009). *Metinlerle batı edebiyatı akımları* (2. Baskı). Akademik Kitaplar.
- Kolcu, A. (2012). *Dandizm ve Türk Edebiyatında dandy*. Salkımsöğüt Yayınları.
- Korkmaz, M. (2011). *Mitoloji sözlüğü*. Alter Yayınları.
- Korkmaz, R. (1997). *Sabahattin Ali: İnsan ve Eser*. YKY.
- London, J. (2014). *Martin Eden*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Orhan Şaik. (2014). Değirmen. F. Ali, A. Özkırımlı ve S. Sönmez (Ed.) *Sabahattin Ali: anılar, incelemeler, eleştiriler* (s. 412-414) içinde. YKY.
- Propp, V., & Meletinski, E. M. (2011). *Masalın biçimbilimi ve "olağanüstü masalların dönüşümleri", "masalın yapısal ve tipolojik incelemesi"* (2. Baskı). (M. Rifat, & S. Rifat, Çev.). Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Sabahattin Ali. (2015). *Değirmen* (20. Baskı). (O. Tapınç, Ed.). YKY.
- Sabahattin Ali. (2020a). *Bütün Öyküleri-4*. Aperatif Kitap.
- Sabahattin Ali. (2020b). *Bütün Öyküleri-1*. Aperatif Kitap.
- Silberer, H. (1971). *Hidden symbolism of alchemy and the occult arts*. (S. E. Jelliffe, Çev.). Dover Publications.
- Sönmez, S. (2014). *Sabahattin Ali'nin sanat ve edebiyata bakışı*. F. Ali, A. Özkırımlı, & Sönmez Sevgül (Ed.). *Sabahattin Ali: anılar, incelemeler, eleştiriler* (s. 196-202) içinde. YKY.

- Szerb, A. (2008). *Dünya yazın tarihi*. (V. Yıldırım, Çev.). Dost Kitabevi Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (2007). *Edebiyat üzerine makaleler* (8. Baskı). (Z. Kerman, Ed.), Dergâh Yayınları.
- Tatarlı, İ. (2014). *Sabahattin Ali hayatı, kişiliği ve yaratıcılığına genel bir bakış*. F. Ali, A. Özkırımlı ve S. Sönmez (Ed.), *Sabahattin Ali: anılar, incelemeler, eleştirel* (s. 151-183) içinde. YKY.
- Urgan, M. (2010). *İngiliz Edebiyatı tarihi* (6. Baskı). (E. Ermert , & P. Çelikel, Ed.). YKY.
- Uşaklıgil, H. Z. (2008). *Mai ve siyah* (10. Baskı). (E. Doğan, Ed.) Özgür Yayınları.
- Yalçın, M. (Ed.). (2010). *Tanzimat'tan bugüne edebiyatçılar ansiklopedisi* (3. Baskı, Cilt 2). YKY.

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Dr. Gülsün NAKİBOĞLU

Çatışma Beyanı / Conflict Statement: Yazar bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkisinin bulunmadığını, herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan etmiştir.

Etik Beyanı / Ethical Statement: Yazar bu makalede "Etik Kurul İzni"ne gerek olmadığını beyan etmiştir.

Destek ve Teşekkür / Support and Thanks: Yazar bu çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmadığını beyan etmiştir.

Yayımlanan makalede araştırma ve yayın etiğine riayet edilmiş; COPE (Committee on Publication Ethics)'nin editör ve yazarlar için yayımlanmış olduğu uluslararası standartlar dikkate alınmıştır.